

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
ЛІГА СТУДЕНТІВ АСОЦІАЦІЇ ПРАВНИКІВ УКРАЇНИ

**ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ
ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ТА БЕЗПЕКИ СУСПІЛЬСТВА**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції
(Суми, 19-20 травня 2016 року)

Суми
Сумський державний університет
2016

України, її органів) та позапарламентські (громадяни реалізують своє право на законотворення незалежно від роботи Верховної Ради України) [5, с. 67–69].

Отже, форми реалізації правотворчих повноважень народу є способами здійснення права громадян на участь у правотворчості. Під класифікацією форм участі громадян у правотворчості необхідно розуміти теоретико-методологічний процес, спрямований на виявлення системи взаємоузгоджених між собою критеріїв розмежування форм такої участі, застосування яких дозволить виділити види правотворчості народу та з'ясувати характер повноважень громадян щодо прийняття актів чинного законодавства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Рябченко Т. О. Референдум як форма безпосередньої правотворчості Українського народу (теоретичні аспекти) : автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Тетяна Олександрівна Рябченко. – К., 2015. – 20 с.
2. Шаповал В. Феномен конституції у контексті вітчизняної політико-правової «міфології» / В. Шаповал // Дзеркало тижня. – 2008. – 9–15 серпня.
3. Богачова О. Деякі питання участі громадян у законотворенні / О. Богачова // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. – 2011. – №. 3 – С. 5–7.
4. Євгенєва А. М. Форми участі громадськості у процесі законотворення, їх система та класифікація / А. М. Євгенєва // Наукові записки НаУКМА : зб. наук. праць. Юридичні науки. – К. : Вид. дім «КМАкадемія», 2006. – Т. 53. – С. 29–31.
5. Ющенко О. Поняття та система форм участі громадян України у законотворчому процесі / О. Ющенко // Вісник Центральної виборчої комісії. – 2007. – № 1. – С. 66–69.

ПОРЯДОК МОБІЛІЗАЦІЇ МОЛОДІ ДО ЗАКЛАДІВ ТРУДОВИХ РЕЗЕРВІВ У ВІДБУДОВЧІЙ ПЕРІОД (1943–1950 рр.)¹²

Король В. М.

фахівець I категорії кафедри ТЦДП юридичного факультету

Сумського державного університету;

здобувач кафедри історії України

Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди

Указом Президії Верховної Ради СРСР «Про державні трудові резерви СРСР» від 2 жовтня 1940 р. причини запровадження примусових призовів до закладів трудових резервів цинічно пояснювалися покращенням життя населення. У даному документі зазначалося, що в країні вже повністю покінчено з безробіттям, злиденністю та розоренням на селі й у місті, а тому зникли нужденні люди, що раніше (за капіталізму) змушені були шукати роботи, стихійно утворюючи резерв робочої сили для промисловості. Нібито саме через це для постійного притоку молодого поповнення на підприємства держава була змушена централізовано вирішити дане питання шляхом примусових призовів і надання статусу мобілізованих усім учням закладів системи державних трудових резервів (ДТР) [1, с. 774].

Насправді, реальні причини полягали у тогочасній загальній мілітаризації економіки та суспільства, а також у непопулярності серед населення низки видів

¹² Робота здійснена в рамках виконання фундаментального дослідження №0115U000677 «Історичний розвиток порубіжжя Північно-Східної України як засіб конструювання загальнонаціональної моделі історичної пам'яті».

промисловості з важкими умовами праці. А шляхом мобілізації молоді на певний час гарантовано «прив'язували» до певного виробництва, унеможливаючи плинність кадрів за її участі.

За передвоєнним законодавством до ремісничих та залізничних училищ мобілізувалися хлопці віком 14-15 років, а до шкіл ФЗН – 16-17 років. Кількість міської молоді, що підлягала такому призову, окремо щорічно визначалася постановою РНК СРСР, а сільської – розраховувалася у співвідношенні 2 юнака на 100 членів колгоспу, рахуючи чоловіків та жінок віком від 14 до 55 років [1, с. 775]. Британський дослідник Дональд Фільцер вдало проводить паралель між таким принципом залучення та рекрутськими наборами у царську армію до запровадження загальної військової повинності [2, р. 120].

Враховуючи, що термін навчання в училищі становив 2 роки, а у школі ФЗН – 6 місяців, на виробництво молоді робітничі кадри мали потрапляти у віці 16-18 років.

Під час відбудови визволених територій з метою якнайбільше розширити контингент потенційних учнів вимоги до призовників дещо змінилися. Тепер до училищ вже призивалися хлопці віком 14-17 років, а до шкіл ФЗН – 16-18 років. Окремо визначалося, що для навчання на професії, пов'язані з важкими умовами праці у вугледобувній, гірничорудній, металургійній та нафтовій галузях, мобілізації до шкіл ФЗН підлягали особи чоловічої статі віком до 19 років включно. До цієї категорії вже належали військовозобов'язані, і призивалася вони за участі військкоматів.

В роки війни на виробництві надзвичайно активно починає використовуватися жіноча праця. Так радянське керівництво намагалося компенсувати нестачу робітників-чоловіків, колосальна кількість яких перебувала на фронті або загинула чи потрапила в німецький полон. В цей же час на навчання до ДТР почали залучатися й дівчата. Це дозволяло вивільнити юнаків, якими гіпотетично можна було поповнювати лави збройних сил. За повоєнним законодавством до училищ дівчат приймали у віці 15-16 років, а до шкіл ФЗН, як і хлопців, – у 16-18 років [3, с. 372-373].

Рівень освітньої підготовки для тих, кого призивали до шкіл ФЗН, не регламентувався. До багатьох з них спрямовувалися навіть малописьменні підлітки. Водночас для училищ мобілізували підлітків з рівнем освіти не менше закінченої початкової школи. Та вже з 1948 р. учнівський контингент груп, що готувалися за спеціальностями, пов'язаними з роботою на верстатах та складному обладнанні, намагаються повністю укомплектувати молоддю з освітою 7 класів.

За періоду відбудови діяв наступний порядок проведення мобілізації молоді до шкіл ФЗН, ремісничих та залізничних училищ. У складі Міністерства трудових резервів (до 1946 р. – ГУТР) знаходилося Управління призову (мобілізації) молоді до ремісничих і залізничних училищ та шкіл ФЗН. Дана установа виконувала основні організаційні та контрольні-моніторингові функції процесу залучення поповнення до ДТР [4, с. 15-16].

Усі заходи з безпосереднього залучення молоді до трудрезервів мали проводити місцеві управління трудрезервів і виконкоми обласного, міського та районного рівнів. Як правило, виконкоми обласних рад трудящих разом з обкомами КП(б)У видавали постанови про кожен черговий призов до шкіл ФЗН та училищ. Зазначені документи не просто дублювали інформацію з відповідних рішень вищих державних та партійних органів, на підставі яких створювалися, а уточнювали та

деталізували аспекти проведення мобілізаційної кампанії, виходячи з особливостей розвитку регіону.

Наприклад, влітку 1946 р. спільною постановою Дніпропетровських облвиконкому та обкому КП(б)У окремо визначалося, якими саме категоріями молоді, розподіленої за віком, статтю та рівнем освіти, мають поповнюватися навчальні заклади конкретних типів та спеціалізацій [5, с. 80-83]. А у схожій постанові Сумського облвиконкому восени 1947 р. знаходимо розподіл іншого характеру. Для кожного району області встановлювався план на мобілізацію від 200 до 600 душ. Сумщина використовувалася як донор молоді для Донбасу, тому всі її райони були чітко розбиті на дві групи за напрямком відправки призваних: одна частина мала надсилати юнаків до Сталінської області, а інша – до Ворошиловградської [6, арк. 1-3зв].

Також у всіх випадках такими постановами призначалися конкретні особи, відповідальні на місцях за кожним напрямом процесу призову. При чому свої ключові доручення отримували не тільки голови виконкомів рад чи обласних відділів, але й керівники промислових підприємств, будівництва і залізниці, начальники обласних управлінь МВС та прокурори.

Для проведення призовної кампанії у містах і районних центрах не пізніше, ніж за 10 днів до її початку мали створюватися комісії у складі голови рай- чи міськвиконкому (був головою комісії), представника республіканського, обласного чи міського управління трудових резервів, секретаря районного (міського) комітету ВЛКСМ, завідувача районним (міським) відділом охорони здоров'я, представника республіканської чи обласної ради профспілок.

Визначені для мобілізації до ДТР молоді особи отримували повістку, за якою необхідно було з'явитися до призовної комісії та пройти медичний огляд. Спільними зусиллями заклади Міністерства охорони здоров'я разом з виконавчими органами на місцях мали за 10 днів до початку призову організувати районні та міські медичні комісії з перевірки молоді. До їхнього складу повинні були входити лікарі-спеціалісти: терапевт, хірург, окуліст, отоларинголог. Щоб надати таким колегіям більшої ваги, до них включали керівників місцевих установ охорони здоров'я, не зважаючи на їхній лікарський профіль. Під час медогляду лікарі мали керуватися спільно затвердженими Мінтрудрезервом та Мінздоровом переліками хвороб та фізичних вад, що заважали навчанню.

Районна (міська) призовна комісія мала видати на руки кожному мобілізованому путівку до школи ФЗН, ремісничого чи залізничного училища по формі, встановленій МінТР з підписом голови комісії і печаткою виконавчого комітету ради депутатів трудящих. У випадку, коли пункт призначення новопризваного трудрезервника знаходився на значній відстані, він отримував також ще й літер (білет) на право безкоштовного проїзду до місця навчання залізничним або, іноді, водним транспортом. Залучена молодь мала супроводжуватися уповноваженим рай-, міськ- чи облвиконкому до відповідного навчального закладу і передаватися директору навчального закладу трудових резервів за іменним списком [4, с. 40-41].

Регулярні кампанії з мобілізації до закладів трудових резервів у період пізнього сталінізму стали невід'ємним атрибутом тогочасного життя молоді та відігравали надзвичайно важливу роль у поповненні радянського робітничого класу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Решения партии и правительства по хозяйственным вопросам. 1917-1967 гг. Сборник документов за 50 лет. – В 5-ти т. – М.: Политиздат, 1967. – (Т. II. 1929-1940 гг.). – 798 с.
2. *Filtzer D. Soviet Workers and Late Stalinism: Labour and Restoration of the Stalinist System after World War II / D. Filtzer.* – Cambridge: University Press, 2002. – 294 pp. (xviii + 276).
3. Сборник законов СССР и Указов Президиума Верховного Совета СССР (1938 – июль 1956 гг.). – М.: Государственное издательство юридической литературы, 1956. – 500 с.
4. Трудовые резервы СССР. Сборник официальных материалов / Сост. М.С.Розофаров – М.: Государственное издательство юридической литературы, 1950. – 376 с.
5. Восстановление Приднепровья (1946-1950): документы и материалы / Рук. кол. сост. И.Ф. Курас. – К.: Политиздат Украины, 1988. – 540 с. (VI+534);.
6. Держархів Сумської обл., ф. Р-3369, оп. 1, спр. 29, 39 арк.

ПОСТМОДЕРНІЗМ У ФІЛОСОФІЇ ПРАВА

Кульба М. П

аспірант кафедри АГПФЕБ

Сумського державного університету юридичного факультету

Теліженко Л. В.

д. філос. н., доцент кафедри ТДП юридичного факультету

Сумського державного університету

Сьогодні значне місце у осмисленні філософсько-правових проблем займає постмодерністська методологія, в межах якої розуміння права пов'язується з різноманітними конструктами та процедурою деконструкції правового тексту. З точки зору постмодернізму традиційне уявлення про право як єдину систему норм, яка регламентує соціальну поведінку людей, вважається не більше, ніж міфом. Адже суспільство має потребу в нових формах правового мислення, відповідно до яких діяльність юриста має полягати у пошуку в кодексах і законах потрібної комбінації для вирішення справи, зокрема шляхом нового трактування таких понять (не визначень), як свобода, відповідальність, авторитет, науковість, істина тощо, які і мають складати основу відповіді на ключові проблеми регулювання соціальної поведінки та виникаючих конфліктів. Такий постмодерністській підхід у праві породжує, зокрема, правовий нігілізм, основу якого складає «негативне ставлення до права, зневіра в його можливості вирішувати нагальні проблеми так, як того вимагає соціальна справедливість» [1]. При цьому проявляється правовий нігілізм переважно у викривленні уявлень про цінність права, ігноруванні вимог закону та зневажливому ставленні до правових принципів і традицій. Власно це і відповідає самому поняттю «нігілізм», яке походить від латинського nihil, що в перекладі означає «ніщо», «нічого».

Учені сьогодні виділяють три рівні правового нігілізму: на високому поверсі суспільної свідомості у вигляді ідеологічних течій і теоретичних доктрин; на рівні повсякденної, масової свідомості у формі негативних установок, стійких неупереджених стереотипів; та як відомчий нігілізм, який проявляється у тому, що досить часто підзаконні акти стають над законними, викликаючи небажані колізії [2,